

Regeringskansliet,
Enheten för socialtjänst
och funktionshinderspolitik

Remiss av SOU 2022:70 En uppväxt fri från våld. S2023/00244

Er beteckning: S2023/00244

Sammanfattning

Länsstyrelsen ställer sig huvudsakligen bakom utredningens förslag om en nationell strategi och målen för strategin med följande synpunkter.

Kapitel 14 En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn

Övergripande och långsiktiga mål

Länsstyrelsen delar utredningens beskrivning av att våld mot barn är en folkhälsofråga av betydelse och att den måste hanteras som ett samhällsproblem på strukturell nivå. Länsstyrelsen välkomnar dock ett förtydligande om att åtgärder som vidtas i syfte att uppnå strategins mål måste utformas med beaktande av de nationella folkhälsomålen och målen för det globala hållbarhetsarbetet, Agenda 2030 för att säkerställa barns rätt till jämlika och jämställda uppväxtvillkor.

Grundläggande förutsättningar som behöver beaktas i arbetet mot strategins mål

Länsstyrelsen ställer sig bakom utredningens ansats att den nationella strategin ska bidra till prioritering och samordning av regeringens och andra aktörers insatser. Länsstyrelsen ser också positivt på att utredningen betonar att arbetet med att förebygga och bekämpa våld måste ges utrymme för lokala och regionala anpassningar samtidigt som den statliga styrningen ska skapa jämlika förutsättningar för att bedriva ett kvalitativt och kunskapsbaserat utvecklingsarbete i syfte att skapa likvärdiga uppväxtvillkor för barn.

För att genomförandet av strategin och arbetet mot våld mot barn ska ske med den breda ansats som utredningen eftersträvar och utan att befintliga uppdrag åsidosätts finns det enligt Länsstyrelsen anledning att tydligare synliggöra hur olika politikområden, nationella mål och

särslagstiftning inverkar och överlappar varandra. Länsstyrelsen ställer sig dock tveksam till om de förslag utredningen lämnar bidrar till samordning mellan olika politikområden i den omfattning som krävs för att nå målen med strategin. Utredningen tydliggör inte heller hur arbetet med att samordna de olika aktörernas arbete ska ske. Avsaknaden av tydlig samordning risker leda till att myndigheter fortsatt får uppdrag från olika politikområden utan samordning och att tvärsektoriella frågor kommer hanteras i skilda stuprör med ineffektiv resursanvändning som följd. Även det regionala och lokala arbetet riskerar att fortsatt bedrivs i stuprör till följd av avsaknaden av nationell samordning. Länsstyrelsen efterfrågar därför en tydlig struktur för att säkerställa en sammanhållen och samordnad styrning från regeringens sida. En sådan infrastruktur kan också bidra till att identifiera behov som kan omhändertas effektivt på så väl nationell, regional och lokal nivå för att säkerställa ett långsiktigt arbete. Att tydliggöra roll- och ansvarsfördelning skulle därtill kunna bidra till ett mer effektivt samnyttjande av resurser och minska den komplexitet och som uppstår när ett stort antal aktörer på olika nivåer ska samordna verksamhet inom olika politikområden.

För att nå de övergripande och de långsiktiga målen är det också angeläget att regeringen säkerställer resurser som möjliggör för olika aktörer att genomföra arbetet mot våld mot barn i enlighet med förslagen i strategin.

Länsstyrelsen ska stödja det lokala och regionala arbetet

Länsstyrelsen ser huvudsakligen positivt på att länsstyrelserna ges i uppdrag att samordna och koordinera det lokala och regionala arbetet mot våld mot barn. Länsstyrelsen förstår utredningens ansats med att konkretisera genom vilka insatser Länsstyrelsen ska bidra och stödja det lokala och regionala arbetet mot våld mot barn. En alltför detaljerad styrning riskerar att motverka möjligheten att på en bred front verka regionalt- och sektorsövergripande utifrån de i länet rådande förutsättningar. Länsstyrelsen förordar därför att Länsstyrelsen ges mer utrymme att utforma uppdraget än vad utredningen föreslår. En ytterligare faktor som påverkar förutsättningarna för länsstyrelsen att samordna och samverka arbetet mot våld mot barn är de regionala och lokala aktörernas förutsättningar och resurser. Att det finns mottagarkapacitet en viktig faktor för att få till stånd regional och lokal samverkan.

Länsstyrelsen vill även i detta sammanhang påtala behovet av en tydligare nationell samordning och styrning för att myndigheten ska kunna bidra till att ett effektivt och sammanhållet arbete på regional och lokal nivå. Avsaknad av nationell samordning och skillnader i

resurstilldelning riskerar att leda till ineffektivitet vid genomförande av närbesläktade uppdrag och åtaganden. Exempelvis föreslår utredningen ett författningsförslag om kommunernas ansvar att förebygga och bekämpa våld mot barn som innehållsmässigt är mycket likt den lagstiftningen som träder i kraft 1 juli 2023 om kommunernas ansvar för brottsförebyggande arbete. Två skillnader är dock tydliga, uppdragen ska redovisas till olika myndigheter med olika tidsintervall, vilket inverkar på möjligheten till samordning och effektivitetsvinster. Länsstyrelsen vill därtill understryka vikten av att finansieringen av den föreslagna reformen sker med beaktande av reella kostnader för kommunen och inte utifrån demografiska olikheter.

Länsstyrelsen vill också uppmärksamma att genomförandet av uppdraget försvåras av aktörer på regional och lokal nivå inte har likalydande författningsstadgade krav på att delta i arbetet mot våld mot barn. Länsstyrelsen ställer sig därför frågande till förslaget att författningsreglera ett krav på kommunerna att kartlägga, analysera och vidta åtgärder i arbetet mot våld och att motsvarande krav inte ställs på regionens verksamhet kan påverka möjligheten för ett regionalt sektorsövergripande arbete. Länsstyrelsen har idag inte heller något uppdrag riktat mot den kommunala förskole- och skolverksamheten.

Arbetet mot våld ska redovisas särskilt

Länsstyrelsen avstyrker förslaget om att Länsstyrelsens uppdrag ska redovisas separat. Förslaget innebär i praktiken att Länsstyrelsen ska redovisa arbetet som följer av förordningen om mäns våld mot kvinnor till två myndigheter, Jämställdhetsmyndigheten och Folkhälsomyndigheten. Mot bakgrund av att utredningen tydliggör att folkhälsomyndigheten i sitt uppdrag ska samverka, samordna och inhämta uppgifter från myndigheter med huvudsaklig kunskap om våld mot barn, däribland Jämställdhetsmyndigheten, bedöms en dubbelrapportering inte vara motiverad eller effektiv.

Länsstyrelsen har dock inget att erinra mot utredningens förslag om att folkhälsomyndigheten ges en central roll i arbetet mot våld mot barn och delar utredningens uppfattning att strategins tillämpningsområde inte får begränsas till följd av att frågan placeras hos en myndighet som är starkt kopplad till ett visst perspektiv, en begränsad målgrupp eller ett begränsat sakområde.

Kapitel 15 Prioriterade insatsområden och åtgärder

15.1 Våld mot barn ska förebyggas

Länsstyrelsen välkomnar att utredningen betonar att främjande insatser har stor betydelse för att motverka våld mot barn och ser positivt på att vissa myndigheter pekats ut som särskilt viktiga för att driva på och utveckla verktyg och metoder för att främja och upptäcka våld mot barn.

Flera av de utvecklingsarbeten utredningen föreslår syftar till att stärka regionernas (hälso- och sjukvårdens) roll i arbetet mot våld men beräknas, så vitt framgår av utredningen, inte vara utförda när strategin föreslås träda i kraft. De luckor och förbättringsområden som utredningen identifierat finns inom hälso- och sjukvården kan därför riskera att kvarstå under en längre tid.

Länsstyrelsen ser det därför som önskvärt att regionen pekats ut som en mer aktiv part i arbetet mot våld. Hälso- och sjukvårdens aktiva deltagande är en viktig förutsättning för en stark samverkan på regional nivå. En etablerad samverkan bedöms också underlätta arbetet med, att i enlighet med utredningens förslag, inkludera föräldraskapsstöd i ett nationellt hälsoprogram för barn och unga. Våld mot barn och utövandet av våld mot barn bör tydliggöras som en indikator i det förebyggande arbetet som utförs på hälsofrämjande arenor som exempelvis mödrabarnhälsovård och familjecentraler. Länsstyrelsen vill i detta sammanhang understryka att det är kunskap om våld mot barn, inte verksamheternas syfte och grunduppdrag som ska vara avgörande för deras roll i arbetet mot våld mot barn.

15.2 Barns våldsutsatthet ska upptäckas

Länsstyrelsen noterar att utredningens förslag som syftar till att upptäcka våld inte uttryckligen riktas mot eller rör hälso- och sjukvårdens verksamhet. Länsstyrelsen efterfrågar därför ett förtydligande av hur utredningen ser på hälso- och sjukvårdens roll i arbetet med att upptäcka våld. Länsstyrelsen ser det också som önskvärt att utredningen kompletteras med en tydligare analys av vilka konsekvenser arbete mot ökad upptäckt medför för att säkerställa i vilken omfattning arbetet med strategin förväntas få för hälso- och sjukvårdens behandlande och rehabiliterande verksamhet.

15.3 Barn ska få det stöd och skydd samt den behandling de har rätt till

Länsstyrelsen avstyrker förslaget om att länsstyrelsen ska få i uppdrag att kartlägga och sprida information om vad som erbjuds enskilda i länet för att förebygga våld samt ge skydd, stöd och behandling till barn som utsätts för eller riskerar att utsättas för våld.

Länsstyrelsen kan som samordnade aktör bidra till att information sprids till såväl enskilda som andra aktörer. Att ålägga myndigheten denna uppgift kan dock hindra andra aktörers möjlighet att utveckla och anpassa behov av informationsspridning med hänsyn tagen till regionala förutsättningar och utvecklingsarbete. Om Länsstyrelsen ges uppgiften i enlighet med förslaget bör myndigheten tilldelas särskilda medel för genomförandet. Länsstyrelsen ställer sig också frågande till varför uppdraget, om det antas, inte omfattar information om främjande och förebyggande insatser.

16 Konsekvenser av utredningens förslag

16.4.2 Länsstyrelserna ska stödja det lokala och regionala arbetet

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag. Länsstyrelsen delar dock inte utredningens uppdrag av att medelsfördelningen om 21 miljoner är tillräcklig för att utföra det omfattande uppdrag Länsstyrelserna föreslås få. Den föreslagna finansieringen bedöms inte motsvara de resurser som krävs för att genomföra det breda arbete och de insatser som krävs från Länsstyrelsen för att nå den ambitionshöjning utredningen eftersträvar. Uppdraget att samordna och stödja kräver, precis som utredningen påtalar någon form av samordningsfunktion. Under förutsättning att utredningens förslag antas innebär uppdraget till Länsstyrelsen att vissa insatser måste genomföras, vilket inte bedöms möjligt utan ytterligare medel. Länsstyrelsen noterar att budgetförslaget om 21 miljoner kronor skiljer sig väsentligt i jämförelse med de anslag Länsstyrelsen årligen tilldelas för arbetet mot mäns våld mot kvinnor och våld i nära relation.

17 Författningskommentar

17.10 Förslaget till förordning om ändring i förordningen (2021:995) om länsstyrelsernas regionala arbete mot mäns våld mot kvinnor

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag att införa Länsstyrelsernas regionala uppdrag att förebygga och bekämpa våld i en förordning.

Den nu föreslagna lagtekniska konstruktionen riskerar att bidra till uppdraget att bekämpa våld mot barn kommer att uppfattas som en snäv fråga kopplad till aktörer vars verksamhet rör våld mot kvinnor och våld i nära relation. Länsstyrelsen ser också risker med att förslaget bidrar till att skapa ytterligare stuprör och att utredningens breda ansats och tydliga inriktning att våld mot barn är en folkhälsofråga som rör en mängd aktörer på regional och lokal nivå därmed riskerar därmed att gå förlorad. Länsstyrelsen välkomnar därför en vidare analys av möjligheten reglera länsstyrelsens uppdrag i en särskild förordning, företrädesvis med nära koppling till tydligare reglering av det folkhälsopolitiska arbetet.

Allmänna synpunkter

- Länsstyrelsen välkomnar att förslaget utgår från artikel 19 i FN:s konventionen om barnets rättigheter, barnkonventionen. Det är

också positivt att utredningen inhämtat och tagit hänsyn till barnens synpunkter samt att barns rätt till delaktighet i det framtida arbetet uttrycks explicit i flera av de förslag utredning lämnar. Länsstyrelsen ser det dock som önskvärt att utredningen tydligare hade synliggjort de utmaningar, behov och särskilda insatser som kan krävas för vissa grupper av barn som är särskilt sårbara för våld, exempelvis barn med funktionsnedsättningar. Det är särskilt viktigt att tydliggöra att arbetet måste bedrivas så att dessa gruppers rätt till delaktighet och att få sitt bästa beaktat tillgodoses.

- Länsstyrelsen välkomnar att utredningen pekar ut särskilt viktiga nationella myndigheter i arbetet med strategin. Det är också positivt att utredningen tydliggör att arbetet mot våld mot barn kräver samverkan och samordning av aktörer verksamma inom det folkhälsopolitiska området. Utredningen ger dock ingen tydlig vägledning vilka myndigheter som kan behöva öka sin samverkan eller hur samordning ska nås. Utredningen möter inte heller de utmaningar som följer av att det saknas styrning i instruktioner eller genom regeringsuppdrag för myndigheter som verkar inom generella folkhälsoområdet¹. Avsaknaden av samordning och utvecklingsarbete på regional nivå försvåras också av avsaknad av tydliga och förpliktande mål inom det generella folkhälsoområdet. En struktur för förvaltning, uppföljning och utvärdering av metoder och program skulle bidra till att underlätta den regionala samordningen i arbetet mot våld. Länsstyrelsen välkomnar därför en mer utförlig analys om utredningens förslag ger den styrning och samordning på olika nivåer som krävs för att nå ett resurseffektivt arbete. En sådan analys skulle också ytterligare kunna bidra till att synliggöra eventuella behov av kompetens- och metodutveckling hos aktörer verksamma inom folkhälsoområdet.
- Utredningen förordar att näringslivet på nationell nivå ges en tydligare roll i arbetet mot våld mot barn. Länsstyrelsen finner dock skäl att ställa sig frågan om stärkt samverkan med näringslivet ska begränsas till nationell nivå. Länsstyrelserna har redan i uppdrag verka för att folkhälsomålen beaktas inom den regionala tillväxtpolitiken och därigenom möjlighet att involvera näringslivet i arbetet mot våld mot barn. Exempelvis kan Länsstyrelsen, som en av flera aktörer, nå privata vårdverksamheter med uppdrag att ge omsorg, vård och behandling till barn.

¹ Folkhälsopolitik och regional utveckling. En jämförande analys. Folkhälsomyndigheten, 2023.

Länsstyrelsen välkomnar också ett förtydligande av hur aktörer, vars verksamhet indirekt rör barn eller våld, ska involveras för att nå de mål som föreslås i strategin. Exempelvis framgår att samhällsplaneringen är ett område som berörs utan att utredningen på ett närmare sätt beskriver i vilket avseende.

- Länsstyrelsen noterar att utredningen betonar att hälso- och sjukvården är en central aktör som behöver stärka sitt arbete med att upptäcka och motverka våld mot barn. Hälso- och sjukvården är en viktig samverkanspart för att stärka det regionala och lokala arbetet med våld mot barn. Inte minst är det från barnens perspektiv och deras rätt till liv och goda uppväxtvillkor angeläget att regionen kan tillhandahålla behandlande och rehabiliterande insatser när barn utsatts för våld. Länsstyrelsen ställer sig frågan om utredningen övervägt möjligheten att reglera regionernas ansvar att kartlägga, analysera och upprätta planer på motsvarande sätt som föreslås kommunerna.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Lena Rådström Baastad med strateg i Mänskliga rättigheter Maria Jansson som föredragande.